

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор інституту гуманітарної
підготовки та державного управління
Дмитро ДЗВІНЧУК
«30» 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

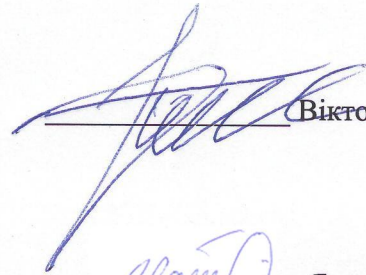
ЕКОНОМІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ

Освітній рівень	Магістр
Галузь знань	28 - Публічне управління та адміністрування
Спеціальність	281 - Публічне управління та адміністрування
Освітня програма	Публічне управління та адміністрування
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова викладання	Українська

2024 р.

Розробники:

Професор кафедри
публічного управління та адміністрування,
д-р екон. наук, професор

Віктор ПЕТРЕНКО

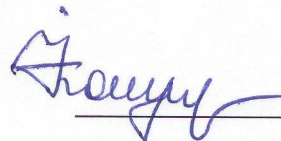
Доцент кафедри
публічного управління та адміністрування,
к. філос. н., доцент,
Заслужений економіст України

Ярослав АРАБЧУК

Схвалено на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування

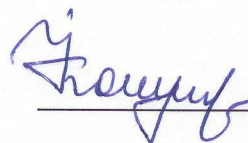
Протокол від «30» серпня 2024 року № 1.

Завідувач кафедри
публічного управління та адміністрування,
д. держ. упр., професор

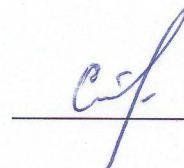

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ

Узгоджено:

Завідувач випускової кафедри
публічного управління та адміністрування,
д. держ. упр.

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ

Гарант ОП «Публічне управління
та адміністрування»,
к. держ. упр., доцент

Лариса МОСОРА

1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

<p>Мета і завдання дисципліни</p>	<p>Мета навчальної дисципліни – розвиток системних знань і умінь здобувачів вищої освіти щодо формування і реалізації публічної економічної політики, розроблення обґрунтованих управлінських рішень стосовно використання публічних фінансів.</p> <p>Основні завдання навчальної дисципліни:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування базових знань щодо застосування методів управління щодо фінансового забезпечення реалізації управлінських планів і рішень; – розвиток знань щодо системи управління публічними фінансами в державі і її складових економічних підсистем; – розвиток знань та вмінь щодо вироблення рішень в економічній сфері на національному рівні, регіональному і місцевому рівнях.
<p>Посилання на розміщення дисципліни на навчальній платформі</p>	
<p>Попередні вимоги для вивчення дисципліни / пререквізити</p>	
<p>Постреквізити</p>	<p>Економіко-аналітична діяльність публічного службовця. Магістерська робота. Державний кваліфікаційний іспит.</p>
<p>Результати навчання</p>	<p>РН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.</p> <p>РН04. Використовувати сучасні статистичні методи, моделі, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач публічного управління та адміністрування.</p> <p>РН06. Здійснювати ефективне управління інноваціями, ресурсами, ризиками, проектами, змінами, якістю, застосовувати сучасні моделі, підходи та технології, міжнародний досвід при проектуванні та реорганізації управлінських та загально-організаційних структур.</p> <p>РН07. Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.</p>
<p>Компетентності</p>	<p>Загальні компетентності</p> <p>ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>ЗК08. Здатність ініціювати, планувати та управляти змінами для вдосконалення наявних та розроблення нових систем.</p> <p>Фахові компетентності</p> <p>СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівні.</p> <p>СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівні.</p>
<p>Підсумковий контроль, форма</p>	<p>Екзамен</p>
<p>Перелік соціальних, «м'яких» навичок (soft skills)</p>	<p>Комунікація, критичне мислення, стресостійкість, відповідальність</p>

2 ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1) щодо відвідування занять і поведінки на них

Згідно Положення про організацію освітнього процесу в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу відвідування здобувачами вищої освіти всіх аудиторних занять з пропонованої дисципліни за чинним, протягом семестру, розкладом є обов'язковим (<http://surl.li/emghq>). Усі види навчальних занять можуть проводитися аудиторно, дистанційно (з використанням технологій дистанційного навчання) або у змішаному форматі. Конкретні форми навчання обумовлюються безпековою ситуацією та регулюються відповідними рішеннями адміністрації університету.

Спізнення на заняття не допускаються. Здобувачі вищої освіти протягом аудиторного заняття: активно працюють над виконанням необхідного обсягу навчальної роботи, поведуть себе дисципліновано, залишають аудиторію тільки за дозволом викладача та сприяють підтримці належного санітарного стану в навчальних приміщеннях. При роботі в режимі відеоконференцій здобувачі повинні працювати із ввімкненими відеокамерами, приєднуватися до занять з персональної пошти. Найменування акаунту здобувача повинно містити його прізвище та ім'я для повної ідентифікації його особи. Усі види навчальних робіт і завдань слід виконувати вчасно, щоб зберігати загальний темп курсу, котрий сприяє ефективному засвоєнню матеріалу. Пропущені практичні заняття без поважних причин, зазвичай, відпрацьовуються.

2) щодо дотримання принципів академічної доброчесності

В університеті жодні форми прояву академічної недоброчесності не толеруються. Усі процедурні питання, які пов'язані з дотриманням принципів академічної доброчесності в процесі вивчення даної дисципліни студентами (слухачами магістратури) регламентуються Положенням про академічну доброчесність працівників та здобувачів вищої освіти Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (<http://surl.li/fzibi>). Обов'язковою умовою вивчення дисципліни є дотримання всіма учасниками освітнього процесу принципів академічної доброчесності. Неприпустимими вважаються елементи плагіату, списування під час виконання контрольних завдань (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв), фальсифікація та фабрикації в письмових роботах і виступах. Здобувачам слід виявляти самостійність у виконанні завдань, дотримуватися коректності посилань на джерела інформації.

При недотриманні академічної доброчесності при виконанні робіт, такі роботи анулюються, а студент повинен повторно виконати завдання самостійно. У випадку відхилення від дотримання принципів академічної доброчесності – реагування відбуватиметься відповідно до Положення про академічну доброчесність працівників та здобувачів вищої освіти ІФНТУНГ.

3) щодо оцінювання

Оцінювання здійснюється відповідно до *Положення про підготовку магістрів в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу*, введеного у дію наказом ректора від 06.03.2018 р. № 47, із змінами, внесеними згідно із наказом ректора від 12.04.2023 р. № 72 (<https://cutt.ly/XK8e62F>) та *Положення про організацію освітнього процесу в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу*. За умови виконання всіх видів робіт та завдань, складання усного контролю відповідно до робочої програми та індивідуального навчального плану здобувача, складання тестового контролю засвоєння змістових модулів та підтвердження опанування на відповідному рівні результатів навчання (за семестр отримано не менше 35 балів за шкалою ЄКТС) здобувач вищої освіти допускається до семестрового контролю з дисципліни. Форма семестрового контролю – *екзамен*. У разі застосування дистанційної технології навчання поточний та семестровий контролю здійснюються згідно з *Положенням щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій* від 22.10.2020 р. (наказ № 262) (<http://surl.li/ecrbg>).

4) щодо кінцевих термінів (дедлайнів) та перескладання

Відпрацювання пропущених занять здійснюється у відведений для цього час відповідно до графіку проведення консультацій викладачами кафедри публічного управління та адміністрування. Не виконане завдання здобувачем вищої освіти під час аудиторного практичного заняття підлягає захисту в позааудиторний час до наступного практичного заняття відповідно до графіку консультацій. За виконання такого завдання здобувачу нараховується зменшена кількість балів. Обсяги зменшення балів залежать від складності та трудомісткості завдання й доводяться викладачем до відома здобувача наперед. Умови допуску до перескладання модульного та підсумкового контролів, графік і форми перескладання регламентовані Положенням про організацію освітнього процесу в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу (<http://surl.li/emghq>) та Положення про відпрацювання студентами навчальних занять, що передбачені чинними навчальними планами (<http://surl.li/czszzr>).

5) щодо визнання результатів навчання у неформальній освіті (у випадку наявності такої можливості)

Визнання результатів неформального та/або інформального навчання здобувача освіти можливе при поданні здобувачем заяви щодо визнання; ідентифікації задекларованих у письмовій формі результатів неформального та/або інформального навчання, які підлягають оцінюванню за даною дисципліною: оцінювання задекларованих результатів навчання особи; прийняття рішення про визнання та зарахування особі відповідних освітніх компонентів (складових освітніх компонентів) освітньої програми або відмову у визнанні, згідно Положення про порядок визнання результатів навчання отриманих у неформальній та інформальній освіті в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу (<http://surl.li/ezdby>). Результати пройденого здобувачем онлайн курсу можуть бути враховані як частина даної навчальної дисципліни, якщо вони відповідають окремим елементам змісту робочої програми та забезпечують необхідні компетентності і програмні результати навчання даної дисципліни.

6) щодо оскарження результатів контрольних заходів

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до Положення про звернення здобувачів вищої освіти з питань, пов'язаних з освітнім процесом, затвердженого наказом ректора університету № 43 від 24.02.2020 року. Ознайомитись з документом можна за покликанням <https://griml.com/L3VUV>.

7) щодо конфліктних ситуацій

Спілкування учасників освітнього процесу (викладачі, здобувачі) відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємопідтримки, взаємоповаги, толерантності та поваги до особистості кожного, спрямованості на здобуття істинного знання. Вирішення конфліктних ситуацій здійснюється відповідно до Положення про вирішення конфліктних ситуацій в ІФНТУНГ, затвердженого наказом ректора університету № 44 від 24.02.2020 року. Ознайомитись з документом можна за покликанням <https://griml.com/i42PI>.

8) щодо опитування здобувачів

Після завершення курсу здобувачу надається можливість пройти опитування стосовно якості викладання дисципліни за покликанням <https://nung.edu.ua/department/yakist-osviti/04-anketuvannya>

9) щодо політики використання інструментів генеративного штучного інтелекту в навчальному процесі

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватися базових принципів використання інструментів генеративного штучного інтелекту відповідно до Положення про загальні політики використання інструментів генеративного штучного інтелекту в навчальному процесі ІФНТУНГ, затвердженого наказом ректора університету від 15.03.2024 року № 82. Ознайомитись з документом можна за покликанням <https://salo.li/1E36Aae>.

3 ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1 Обсяг навчальної дисципліни

Ресурс годин на вивчення дисципліни «Економічне врядування та публічні фінанси» згідно з чинним НП, розподіл за семестрами і видами навчальної роботи характеризує таблиця 1.

Таблиця 1 – Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни

Найменування показників	Усього		Семестр I	
	Денна форма навчання (ДФН)	Заочна форма навчання (ЗФН)	Денна форма навчання (ДФН)	Заочна форма навчання (ЗФН)
Кількість кредитів ECTS	4	4	4	4
Загальний обсяг часу, год.	120	120	120	120
Аудиторні заняття, год., у т.ч.:	30	10	30	10
– лекційні заняття	16	6	16	6
– практичні/семінарські заняття	14	4	14	4
– лабораторні заняття				
Самостійна робота, год	90	110	90	110
Форма семестрового контролю (іспит, залік, захист КР, захист КП)	Екзамен	Екзамен	Екзамен	Екзамен

3.2. Лекційні заняття

Тематичний план лекційних занять дисципліни характеризує таблиця 2.

Таблиця 2 – Тематичний план лекційних занять

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин		Література
		ДФН	ЗФН	
М. 1.	Забезпечення розвитку економічних систем суспільства	8	3	
Т 1.1	Економічна система як сукупність підсистем – об'єктів управління і суб'єктів господарювання. Ресурсна модель економічної системи. Класифікація економічних систем: типи, моделі, риси, ознаки.	1	1	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.2	Економіка як об'єкт публічного управління і адміністрування. Порівняльні дослідження та оцінки ефективності і результативності моделей економічних систем світу.	1		4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин		Література
		ДФН	ЗФН	
Т 1.3	Інститути економічної системи суспільства. Інституціональні матричні моделі суспільства, їх трансформації і розвиток. Інститути економічної системи суспільства як об'єкти публічного управління.	1	1	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.4	Теорія інституціональних матриць у контексті динаміки інституціональних трансформацій та змін в економіці і суспільстві. Еволюційні інституціональні зміни як процес вдосконалення інституціональних форм	1		4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.5	Управління змінами в економічних системах через проектування необхідних і доцільних інституціональних трансформацій. Просторова інституціональна мега-матриця як інструмент аналізу, оцінювання, проектування і реалізації необхідних економічній системі змін.	2	1	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.6	Прогресивний капіталізм Дж. Стігліца як зміна балансу між ринком, державою і громадянським суспільством. Характеристики сучасних економічних ринкових систем (прогресивний, стейкхолдерський, партисипативний, інклюзивний та ін.)	2		4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
М2	Управління публічними фінансами	8	3	
Т 2.1	Теоретичні основи публічних фінансів Роль держави та її функції. Функції державних фінансів. Державні фінанси у системі інструментів регулювання економіки. Кейнсіанська теорія стабілізації та стимулювання економічного зростання. Державна фінансова політика та механізм її реалізації.	1	1	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.2	Сутність фінансів та їх функції Публічні фінанси як складова фінансової системи - категорія фінансового права. Інститути (суб'єкти та об'єкти) і організаційно-економічні механізми управління державними фінансами.	1		4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.3	Система державних фінансів. Сучасні підходи та принципи державного регулювання економіки регіонів. Загальнодержавні та місцеві фінанси, їх роль у розвитку економіки територій. Фінансові ринки. Міжнародні фінанси.	2	1	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.4	Бюджетна система України Державний бюджет як головний засіб управління соціально-економічним розвитком країни та її регіонів Система публічних фондів в Україні як матеріальна основа публічних фінансів. Публічні фонди грошових коштів місцевого самоврядування. Публічні фонди грошових коштів соціального призначення. Публічні накопичувальні фонди грошових коштів. Бюджетний процес. Складання державного та місцевих бюджетів. Виконання Державного та місцевих бюджетів. Бюджетна політика в Україні.	2		4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.5	Фінансовий менеджмент та фінансовий контроль. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту Система забезпечення фінансового менеджменту. Криза державних фінансів у період ринкової трансформації економіки й військового стану, шляхи їх стабілізації. Менеджмент державних фінансів. Державний фінансовий контроль. Необхідність,	2	1	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем (Т) та їх зміст	Кількість годин		Література
		ДФН	ЗФН	
	поняття, суть, принципи та види фінансового контролю. Суб'єкти та об'єкти фінансового контролю функції та їх повноваження. Суб'єкти державного фінансового контролю та їх повноваження (ВР, Президент України, Рахункова Палата, КМУ, Мінфін. Держаудит та інш.). Види та форми фінансового контролю. Ревізія і аудит. Контролінг в державному управлінні.			
	Усього годин	16	6	

3.3. Практичні (семінарські) заняття

Теми практичних (семінарських) занять дисципліни наведено у таблиці 3.

Таблиця 3 – Теми практичних (семінарських) занять

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем практичних (семінарських) занять	Кількість годин		Література
		ДФН	ЗФН	
М 1	Економічні системи та їх розвиток	8	2	
Т 1.1	Порівняльний аналіз і оцінювання моделей економічних систем світу: ліберально-ринкових (американська, шведська, японська тощо).	1	0,5	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.2	Порівняльний аналіз і оцінювання моделей економічних систем світу: редистрибутивних	1		4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.3	Порівняльний аналіз і оцінювання моделей економічних систем світу: змішаних, інноваційно-прогнозних.	2	0,5	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.4	Практичне використання теорії інституціональних матриць: С. Кірдіної, Панасюка-Петренка, Дзвінчука-Петренка-Орлів-Молодцова.	2	0,5	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.5	Просторова інституціональна мега-матриця як інструмент аналізу, оцінювання, проектування і реалізації необхідних економічній системі змін.	2	0,5	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
М2	Управління публічними фінансами	6	2	
Т 2.1	Суть і функції держави. Публічні фінанси як складова фінансової системи - категорія фінансового права. Бюджетна політика держави. Функції бюджету Бюджетне та фінансове законодавство.	1	0,5	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.2	Державна податкова політика і державні видатки Поняття та система публічних видатків у сучасній Україні. Публічні видатки як складова фінансової системи держави. Видатки бюджету на економічну діяльність держави. Податки та податкова система України.	1		4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.3	Державний і місцеві бюджети Державний бюджет як головний засіб управління. Соціально-економічним розвитком країни та її регіонів.	1		4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10

Шифр	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), тем практичних (семінарських) занять	Кількість годин		Література
		ДФН	ЗФН	
Т 2.4	Система публічних фондів в Україні як матеріальна основа публічних фінансів Публічні фонди грошових коштів місцевого самоврядування. Публічні фонди грошових коштів соціального призначення й накопичувальні фонди грошових.	1	0,5	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.5	Бюджетна система й бюджетний процес України Публічні фінанси та фінансова політика держави. Бюджетний процес. Складання державного та місцевих бюджетів. Виконання Державного та місцевих бюджетів.	1		4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.6	Фінансовий менеджмент та фінансовий контроль Суб'єкти державного фінансового контролю та їх повноваження (ВР, Президент України, Рахункова Палата, КМУ, Мінфін., Держаудит та інш.). Види фінансового контролю.	1	0,5	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Усього годин		14	4	

3.4. Лабораторні заняття

Лабораторні заняття не передбачені.

3.5. Завдання для самостійної роботи здобувача

Види самостійної роботи в межах даного курсу наводяться у таблиці 4.

Таблиця 4 – Види самостійної роботи

Найменування видів самостійної роботи	Кількість годин	
	ДФН	ЗФН
Опрацювання матеріалу, викладеного на лекціях	18	20
Опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення	38	38
Підготовка до практичних занять та контрольних заходів	24	28
Підготовка до екзамену	10	14
Усього годин	90	110

Перелік матеріалу, який виноситься на самостійне вивчення, наведено у таблиці 5.

Таблиця 5 – Матеріал, що виноситься на самостійне вивчення

Шифри	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), питання, які виноситься на самостійне вивчення	Кількість годин		Література
		ДФН	ЗФН	
М	Забезпечення розвитку економічних систем суспільства			
Т 1.1	Економічна система як сукупність підсистем – об'єктів управління і суб'єктів господарювання. Ресурсна модель економічної системи. Класифікація економічних систем: типи, моделі, риси, ознаки.	4	4	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.2	Моделі економічних систем світу: ринкові (американська, шведська, японська тощо), неринкові (СРСР, КНР, КНДР тощо), транзитні (пострадянські країни), змішані, прогнозні. Порівняльні дослідження та оцінки ефективності і результативності моделей економічних систем світу.	4	4	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Т 1.3	Інститути економічної системи суспільства. Інституціональні матричні моделі суспільства, їх трансформації і розвиток.	6	6	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16

	Інститути економічної системи суспільства як об'єкти публічного управління.			
Т 1.4	Теорія інституціональних матриць у контексті динаміки інституціональних трансформацій та змін в економіці і суспільстві.	4	4	4.1 – 1 ÷ 12 4.2 – 1 ÷ 16
Шифри	Назви модулів (М), змістових модулів (ЗМ), питання, які вносяться на самостійне вивчення	Кількість годин		Література
ЗМ 2	Управління публічними фінансами	ДФН	ЗФН	
Т 2.1	Суть і функції держави. Публічні фінанси як складова фінансової системи - категорія фінансового права. Бюджетна політика держави. Функції бюджету. Бюджетне та фінансове законодавство.	4	4	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.2	Державна податкова політика і державні видатки. Поняття та система публічних видатків у сучасній Україні. Публічні видатки як складова фінансової системи держави. Видатки бюджету на економічну діяльність держави. Податки та податкова система України.	6	6	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.3	Державний і місцеві бюджети. Державний бюджет як головний засіб управління соціально-економічним розвитком країни та її регіонів.	6	6	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
Т 2.4	Система публічних фондів в Україні як матеріальна основа публічних фінансів. Публічні фонди грошових коштів місцевого самоврядування. Публічні фонди грошових коштів соціального призначення й накопичувальні фонди грошових коштів.	4	4	4.3 – 1 ÷ 20 4.4 – 1 ÷ 39 4.5 – 1 ÷ 10
	Усього годин	38	38	

Контроль за опрацюванням тем, винесених на самостійне навчання, входить до поточного оцінювання за відповідними змістовними модулями.

3.6. Курсовий проєкт/робота: курсовий проєкт/робота не передбачені

4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Забезпечення розвитку економічних систем суспільства

4.1. Основна література

- Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки: пер. з англ. /Д. Норт; пер. з англ. під ред. І. Дзюби. К.: Основи, 2000. 198с.
- Згуровський М. З., Пахомов Ю. М., Філіпенко А. С. та ін. Геоелектронічні сценарії розвитку і Україна: монографія. К.: Академія, 2010. 328 с.
- Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін. К.: Знання, 2008. 431 с.
- Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія. Львів: ЛКА, 2015. 594 с. URL: <http://surl.li/ncnub>
- Амоша О. І., Аптекарь С. С., Білопольський М. Г., Юрій С. І., Мельник А. Ф. та ін. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія. ІЕП НАН України, ТНЕУ. Тернопіль: Економічна думка. 2011. 848 с.
- Микитенко В. В. (ред.), Алимов В. О., Ігнат'єва І. А. та ін. Формування потенціалу соціально-економічних та організаційних змін: монографія. К.: РВПС України НАН України, КНУТД МОН України, 2010. 875 с.

7. Соскін О. Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив. Школа бізнеса. КИБИТ: сайт. URL: <http://kibit.com.ua/ru/scientificcentre/articles/?view=301>
8. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення : монографія / О. М. Алимов, А. І. Даниленко, В. М. Трегобчук та ін. К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. 540 с. URL: <http://surl.li/ncnuv>
9. Шинкарук Л. В. (ред.), Геєць В. М., Артёмова Т. І. та ін. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / Ін-т економіки та прогнозування НАН України. К., 2011. 696 с. URL: <http://surl.li/ncnvb>
10. Михненко А. М. Інституалізація суспільного розвитку : навч. посіб. / А. М. Михненко, Е. М. Макаренко, Н. Г. Макаренко. К. : НАДУ, 2011. 292 с.
11. Дев'ять нарисів з управління змінами : навчальний посібник / Вербовська Л. С., Дзвінчук Д. І., Петренко В. П., Ясінська Й. / За заг. ред. проф. Петренка В. П. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2018. 164 с.
12. Лібанова Е., Осауленко О., Черенко Л. Оцінка якості життя в Україні на основі суб'єктивних показників добробуту: монографія. Warsaw. RS Global Sp. z O.O., 2020. 361 с. URL: <http://surl.li/auzul>

4.2. Додаткова література

1. Оболенський О. Ю. Інститути економічної системи суспільства як об'єкти публічного управління. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка. 2010. Вип. 8. С. 24-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvam_u_ekon_2010_8_5
2. Сокіл О. Г. Інституціональні чинники сталого розвитку соціально-економічних систем. Агросвіт. 2017. №6. С. 28-34. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2017/7.pdf
3. Кульчицький Б. В. Типологізація суспільних економічних систем на порозі XXI ст. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>
4. Геєць В.М. Інституційні перетворення і суспільний розвиток. Економіка і прогнозування. 2005. № 6.
5. Донченко О. Інституціональні матриці як структури колективної психіки. Соціальна психологія. 2008. № 3. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/SoPs/2008_3/PDF/Donchenko.pdf
6. Єлагін В. П. Інституціональні перетворення як основа ефективного розвитку головних ресурсних сфер держави. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2014. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2014_2_15
7. Молодцов О. В. Методологічні аспекти теорії інституціональних матриць у контексті динаміки інституціональних змін. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2016. № 2. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2016_2/8.pdf
8. Петренко В. П. Роль і завдання економічної науки у трансформації інституціональної матриці сучасного українського суспільства / Теоретико-методологічні трансформації економічної науки у XXI ст. : перспективи нової парадигми: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 28-29 трав. 2019 р.). Київ :Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 90-92.
9. Костенок І. В. Інституціоналізація місцевого самоврядування як об'єкт демократичного державотворення: нові теоретичні підходи та можливості вивчення / І. В. Костенок // Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 7. С. 119-122. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2013/30.pdf
10. Dmytro Dzvinchuk, Victor Petrenko, Mariana Orliv, Andriy Mazak, Iryna Ozminska. «Progressive Capitalism» by J. Stiglitz: Rethinking the Priorities of Its Formation / Journal of Business and Economic Development. 2019. №4(4). Pp. 128-133. URL: <http://surl.li/ncnza>
11. Dmytro Ivanovych Dzvinchuk, Victor Pavlovych Petrenko Mariana Stepanivna Orliv, Oleksandr Volodymyrovych Molodtsov. Three-dimensional model of the institutional matrix as a methodological tool for designing institutional changes / Revista Galega de Economía. 2019. №29 (1). Pp. 54-68. URL: <https://revistas.usc.gal/index.php/rge/article/view/6236>

12. Мороз В. М. Діалектика зв'язку змісту категорій «управління» та «менеджмент» у межах науки «державне управління». URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/34-44.pdf>
13. Варцаба В. І., Петренко В. П. Гармонізоване управління і менеджмент – актуальний напрям розвитку теорії та практики управління. Стратегія економічного розвитку України. Зб. наук. праць КНЕУ ім. В. Гетьмана. 2014. №34. С. 3–8.
14. Петренко В. П. Розділ 3.1. Роль держави у забезпеченні соціальної відповідальності бізнесу / В. П. Петренко, В. І. Варцаба, А. Б. Лис // Трансформаційні процеси економічної системи в умовах сучасних викликів / За заг. редакцією В. І. Гринчуцького. Тернопіль: Крок, 2014. С. 157-162.
15. Дзвінчук Д. І. Про доцільність використання модифікованої моделі «Діамант лідерства» в процесах відбору, підготовки та розвитку кадрів для об'єднаних територіальних громад України / Д. І. Дзвінчук, Р. В. Панасюк, В. П. Петренко // «Менеджер». Вісник ДонДУУ. Серія «Державне управління». 2018. Вип. 1(78) Маріуполь, ДонДУУ, 2018. С. 5-14. URL: <file:///D:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/146-Article%20Text-479-1-10-20201021.pdf>
16. Дзвінчук Д. І. Про необхідність розвитку і поширення основ морального лідерства в практиці вітчизняного публічного управління і адміністрування / Д. І. Дзвінчук, М. О. Лютий, О. В. Лютий, В. П. Петренко / International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 2019. № 5(17). С. 31-38. URL : <http://surl.li/ncocr>

Модуль 2. Управління публічними фінансами

4.3. Основна література

1. Азаренкова Г. М. Фінанси: Практикум : навч. посібн. / Г. М. Азаренкова, І. І. Борисенко. К.: Знання, 2008. 280 с.
2. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. Монографія. В.О.Антипенко, М.О.Баймуратов, О.В.Баталов та інш.; За ред.: В.В.Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Баталова. К.: Атіка,2007. 864-с.
3. Арабчук Я.І. Навчально-методичний комплекс Фінансове регулювання економіки. ІФНТУНГ 2014 р.
4. Арабчук Я.І. Контролінг в публічному управлінні: Навчальний посібник. 120 с.
5. Бондарук Т. Концептуальні засади реформування місцевих бюджетів України. Світ фінансів. 2011. №2. С. 168-171. URL: <http://surl.li/ncoem>
6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
7. Бюджетна система України : навч. посібн. / під ред. С. І. Юрія, Й. М. Бескида. К. : НІОС, 2000. 400 с.
8. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.
9. Давиденко Н. М. Фінанси : підручник / Н. М. Давиденко, О. Є. Данилевська-Жугунісова. К. : Компринт, 2014. 491 с.
10. Дегтяр А. О., Гончаренко М. В., Лесная О. С. Публічні фінанси : навч. посібник / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко, О. С. Лесная. Харків: С. А. М., 2011. 512 с.
11. Зайчикова В. В. Функції місцевих органів в умовах бюджетної реформи. Фінанси України. 2010. № 6.
12. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 15.09.2015 р. № 679-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>
13. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Європейська Хартія місцевого самоврядування. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036
15. Євтушенко О. Н., Ємельянов В. М., Андріяш В. І. Муніципальний менеджмент : у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 332 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/59>

16. Євтушенко О. Н., Ємельянов В. М., Андріяш В. І. Муніципальний менеджмент : у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 332 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/59>
17. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
18. Місцеві фінанси : навч. посібн. / Н. І. Власюк, Т. В. Мединська, М. І. Мельник. К. : Алерта, 2011. 328 с.
19. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С. М. Серьогін, Ю. П. Шаров та ін. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/proekt_ms/doc/monografiya_2016.pdf
20. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К. : Знання, 2012. 688 с.

4.4. Додаткова література

1. Арабчук Я. Децентралізація як основа формування самодостатніх органів публічної влади. Житомирський національний агроекологічний університет ім. Поповича 1У Всеукраїнська науково-практична конференція 15.05.2020. м.Житомир ЖНАЕУ,2020=260 с.
2. Арабчук Я. Місцеве самоврядування як домінанта громадянського суспільства та регіональної демократії в державі. Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 18 травня 2020 року).Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С.281(с.183-186).
3. Арабчук Я. Соціальний ресурс – механізм реалізації державної політики Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції Національний Університет “Львівська Політехніка”18–20червня 2020 р., м. Львів (с.65-67).
4. Арабчук Я. Фінансовий ресурс -основа соціально-економічного розвитку регіону. Житомирський національний агроекологічний університет ім. Поповича 1У Всеукраїнська науково-практична конференція 15.05.2020. м.Житомир ЖНАЕУ. 2020. 260 с.
5. Арабчук Я.І. Стабільність місцевих бюджетів – запорука успіху реформ з децентралізації. Вісник Запорізького національного університету Економічні науки. Збірник наукових праць 2019. 1(41). С.152.
6. Арабчук Я.І. Контролінг- складова мистецтва ефективного публічного управління. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості») випуск 2, 2019. № 2 (20).
7. Арабчук Я. ПФУ. фінансова стабільність – запорука соціальної політики (ПФУ від респекту до панахиди).
8. Політичні партії та їхня роль у державотворчих і соціально-економічних процесах в Україні. Інвестиції: практика та досвід № 13—14/2021.
9. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посібн. / В. Д. Базилевич, Л. О.Баластрик; за заг. ред. В. Д. Базилевича. К. : Атіка, 2004. 368 с.
10. Благун І.С., Зварич І.Т. Економічне зростання регіону: моделі та методи аналізу // Тези доповідей X науково-методичної конференції "Проблеми економічної кібернетики" з нагоди 40-ї річниці Економічної кібернетики 15-17 вересня 2005 р. м. Київ. - Донецьк: ТОВ „АПЕКС", 2005. 175-177 с.
11. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Либідь, 2000. 368 с.
12. Богдан Т. П. Управління державним боргом і макрофінансові ризики в економіці України / Т. П. Богдан // Фінанси України. 2011. № 1. С. 13–22.
13. Бойцун Н. Є. Адаптація європейського досвіду управління місцевими фінансами в Україні. Фінанси України. 2005. № 5. С. 6–11.
14. Бріггем С.Ф. Основи фінансового менеджменту: Підручник. - К.: КП „Вазак", Молодь, 1997. - 998 с.
15. Бутко М.П. , Акіменко О.Ю. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції: монографія.- Ніжин:ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф».2009.-232 с.
16. Бутко М.П. Регіональне управління: інноваційний підхід: Навчальний посібник. К.:Знання України,2006. 560 с.

17. Бутко М.П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці.-К:Знання України,2005. 476-с.
18. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін. ; за заг. ред. В. Федосова. К. : КНЕУ, 2004. 864 с.
19. Василик О. Д. Бюджетна система України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. 542 с.
20. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. К. : НІОС, 2001. 416 с.
21. Василик О.Д. Державні фінанси України: Навч. посібник. - К.: Вища школа, 1997. 383с.
22. Васильєва Н. Підвищення соціальної спрямованості місцевих бюджетів. Управління сучасним містом. 2004. №1-3.
23. Воронова Л. К. Фінансове право України: підручник. К.: Прецедент ; Моя книга, 2006. 448 с.
24. Дребот І. О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 312 с.
25. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання Прес, 2004. 615 с. (Вища освіта ХХІ століття).
26. Жемеренко Є. В. Використання коштів місцевих бюджетів України. Фінанси України. 2005. № 8. С. 108–114.
27. Запатріна І. В. Бюджетна політика стимулювання економічного зростання та механізми її реалізації / І. В. Запатріна, Т. Б. Лебеда // Фінанси України. 2006. № 4. С. 38–45.
28. Карлін М. І. Державні фінанси України : навч. посібн. / М. І. Карлін. К. : Знання, 2008. 348 с.
29. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). К. : НІОС, 2000. 384 с.
30. Ковальчук С. В. Фінанси : навч. посібн. / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. Львів : "Новий Світ – 2000", 2006. 568 с.
31. Кравченко В. І. Фінанси місцевого самоврядування України: проблеми становлення (1989–2001) / В. І. Кравченко. К. : ВД "КМ Academia", 2001. 458 с.
32. Кульчицький М. І. Формування та виконання бюджету за програмно-цільовим методом / М. І. Кульчицький, З. В. Перун // Фінанси України. 2005. № 2. С. 78–83.
33. Левицька Є. О. Впровадження програмно- цільового методу формування бюджетів / Є. О. Левицька // Фінанси України. 2004. № 6. С. 33–37.
34. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / І. О. Луніна. К. : Наукова думка, 2006. 432 с.
35. Мамонова В.В. Управління місцевим бюджетом та фінансами : навч. посіб. / В.В. Мамонова. Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2012. 224 с.
36. Місцеві фінанси: Підручник / За ред. О.П. Кириленко. К.: Знання, 2006. 677 с.
37. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів [заг. редакція, передмова Ф. О. Ярошенка]. – К. : Зовнішня торгівля ; УДУФМТ, 2010. 592 с.
38. Піхоцький В. Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку 51 України / В. Ф. Піхоцький // Фінанси України. 2010. № 2. С. 30–37.
39. Сунцова С. О. Місцеві фінанси України / С. О. Сунцова. К. : ТОВ "Центр навчальної літератури", 2010. 488 с.

4.5. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. www.president.org.ua – сайт Президента України
2. www.kmu.gov.ua – Кабінет Міністрів України
3. www.rada.kiev.ua – Верховна Рада України (Закони України, Укази Президента, Постанови КМУ).
4. www.ukrstat.gov.ua – Держкомстат України.
5. www.me.gov.ua – Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
6. www.minfin.gov.ua Міністерство фінансів України.

7. www.ucers.com.ua – Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова.
8. www.comparativelaw.kiev.ua – Центр порівняльного права при Міністерстві юстиції України.
9. www.worldbank.org – Світовий банк.
10. www.wto.org – Світова організація торгівлі.

5. ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ Й ОЦІНЮВАННЯ

Форми і методи навчання й оцінювання в межах даного курсу наводяться в таблиці 6.

Таблиця 6 – Забезпечення програмних результатів навчання відповідними формами та методами

Шифр програмного результату навчання	Методи навчання (МН)	Форми і методи оцінювання (МФО)
PH02	МН 1.1, МН 2.4, МН 10, МН 18	МФО 1 – іспит МФО 4 – поточний контроль МФО 5 – усний контроль
PH04	МН 2.4; МН 3.4; МН 7; МН 8; МН 9; МН 10; МН 18; МН 19	МФО 1 – іспит МФО 4 – поточний контроль МФО 5 – усний контроль
PH06	МН 1.1, МН 2.4, МН 3.1, МН 7, МН 19	МФО 1 – іспит МФО 6 – письмовий контроль
PH07	МН 1.1, МН 2.4, МН 3.1, МН 7, МН 19	МФО 1 – іспит МФО 6 – письмовий контроль

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Розподіл балів, які здобувачі освіти можуть отримати за результатами кожного виду поточного та підсумкового контролю, наведено в таблиці 7.

Таблиця 7 – Розподіл балів оцінювання

Види робіт, що контролюються	Максимальна кількість балів
Виконання завдань викладача:	
- М.1 - 2 есе	15
- М.1 – опрацювання 5 інформаційних Інтернет-ресурсів	15
- М.1 – дайджест (огляд інформації з англомовних джерел) по одній обраній самостійно темі модуля	20
- М.2 – 2 есе	15
- М.2 – опрацювання 5 інформаційних Інтернет-ресурсів	15
- М.2 – дайджест (огляд інформації з англомовних джерел) по одній обраній самостійно темі модуля	20
Усього балів	100

Для визначення ступеня оволодіння навчальним матеріалом з подальшим його оцінюванням застосовуються рівні навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, наведені в таблиці 8.

Таблиця 8 – Рівні навчальних досягнень

Рівні навчальних досягнень	Відсоток балу за виконання завдань	Критерії оцінювання навчальних досягнень	
		Теоретична підготовка	Практична підготовка
		Здобувач вищої освіти	
Відмінний	90...100	вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань	може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для вирішення поставлених перед ним завдань
Достатній	75...89	вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні недоліки у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці	за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання
Задовільний	60...74	володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу	має елементарні, нестійкі навички виконання завдання
Незадовільний	менше 60	має фрагментарні знання (менше половини) у незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допускаються суттєві помилки	планує та виконує частину завдання за допомогою викладача

Результати навчання з дисципліни оцінюються за 100-бальною шкалою (від 1 до 100) з переведенням в оцінку за традиційною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» відповідно до шкали, наведеної в таблиці 9).

Таблиця 9 - Шкала оцінювання: національна та ECTS

Національна	Університетська (в балах)	ECTS	Визначення ECTS
Відмінно	90-100	A	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
Добре	82-89	B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками
	75-81	C	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок
Задовільно	67-74	D	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків
	60-66	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії
Незадовільно	35-59	FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як отримати залік або скласти іспит
	0-34	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота

7. ЗАСОБИ НАВЧАННЯ

Для проведення лекційних і семінарських занять, контролю самостійної роботи використовується проектор для демонстрації відео- й графічних презентацій.